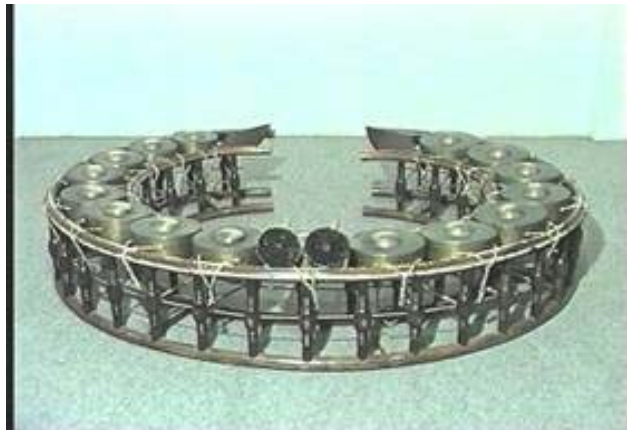

ประเภทเครื่องตีที่ทำด้วยเหล็ก

เครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องตีที่ทำด้วยเหล็กนั้นมีอยู่ด้วยกัน 11 ชิ้นดังนี้

1. ซ้องวงใหญ่
2. ซ้องวงเล็ก
3. ซ้องโหม่ง
4. ซ้องเหม่ง
5. ซ้องคู่
6. ซ้องชัย
7. ซ้องหุ่ย
8. ฉิ่ง
9. ฉาบ
10. ระนาดเอกเหล็ก
11. ระนาดทุ้มเหล็ก

ซ้องวงใหญ่ เป็นเครื่องตีประเภททำนองที่ทำด้วยโลหะ หลอมกลึงเป็นลูกๆทรงกลม มีขนาดลดหลั่นกัน 16 ลูก แขนงอยู่บนร้านซ้อง ซึ่งทำด้วยหวายตัดโค้งเป็นวงกลม ผู้ตีนั่งอยู่ในวงซ้อง จับไม้ตีข้างละอัน ตีเป็นทำนองเพรชรเลขผสมอยู่ในวงปี่พาทย์เครื่องห้าสมัยสุโขทัยมาจนถึงทุกวันนี้ "๑" มีหน้าที่ดำเนินทำนองหลัก เป็นหลักของวงปี่พาทย์จนถึงปัจจุบัน เดิมเรียก " ซ้องวง "

ต่อเมื่อเกิดห้องวงเล็กในสมัยรัชกาลที่ 3 จึงเรียกห้องที่มีอยู่เดิมว่า " ห้องวงใหญ่ " เพราะมีขนาดใหญ่กว่า ห้องวงใหญ่มีส่วนประกอบ ดังนี้

1. ฐานห้อง

- ฐานห้อง ทำด้วยหาวยเป็นต้น 4 เส้น ดัดโค้ง เป็นวงกลม ใช้ 2 เส้นดัดเป็นโค้งเป็นวงนอก อีก 2 เส้นโค้งเป็นวงใน ยึดติดกับลูกมะหวด
- ลูกมะหวด ทำด้วยไม้กลึงให้กลมเป็นลอนขนานด้วย " ลูกแก้ว " หัวท้ายบากและปาดโค้งรับกับต้นหาวยเป็นระยะตลอดทั้งวง
- ไขนห้อง ทำด้วยไม้หนา มีลักษณะตอนกลางนูน เป็นสันเรียวแหลมเหมือนใบโพธิ์ ข้างปาดเรียวลง ยึดติดติดกับต้นหาวยทั้งสองข้าง ข้างหนึ่งใหญ่ อีกข้างหนึ่งเล็ก
- ไม้ค้ำล่าง เป็นไม้ลักษณะสี่เหลี่ยมทรงแบน ยึด ติดกับหาวยค้ำล่างโดยรอบ ระยะห่างพอสมควร บางวงจะใช้แผ่นโลหะตอกตะปูคลุมอีกทีหนึ่ง
- ไม้ตะคู้ คือไม้ใผ่เล็กๆเจาะฝังเข้าไปในลูก มะหวด เพื่อกันสะพานหนู
- สะพานหนู เป็นเส้นลวดสอดโค้งเป็นวงใต้ไม้ตะคู้ เพื่อไว้ผูกหนังลูกห้อง ด้านในและด้านนอก
- ไม้ค้ำบน หรือ ไม้ถ่างห้อง เป็นไม้แผ่นบางๆปาดหัวท้ายเว้าตามเส้นหาวย เพื่อให้ถ่างให้วงห้อง ให้อยู่ในสภาพเป็นวงสวยงาม ปกติลูกห้อง 4 ลูกจะ ใส่ไม้ถ่างห้อง 1 อัน ห้องวงใหญ่มี 16 ลูก จึงมีไม้ถ่างห้องวงหนึ่ง 4 อัน ที่ต้นหาวยทั้ง 4 ต้น จะมีหาวยผ่าซีก 2 หรือ 3 เส้นประกบโดยรอบ เพื่อรองรับหนังผูกห้อง และเพื่อให้สวยงาม จะกลึงเป็นเม็ดติดไว้ที่ปลายต้นหาวยทั้งสี่ต้น สำหรับสมัยโบราณจะกลึงเม็ดเป็นขา ติดอยู่ที่ใต้ไม้ถ่างล่างอีกทีหนึ่ง

วงห้องบางวงได้ประดิษฐ์ขึ้นให้สวยงาม โดยการประกอบงา แกะลวดลายฝังงา หรือ मुखที่ไขน บางครั้งก็ลูกมะหวดประกอบงา หรือเป็นงาทั้งอัน หรือแกะลวดลาย ลงรักปิดทองสวยงาม

2. ลูกห้อง

ทำด้วยโลหะที่เรียกว่า "ทองเหลือง" หลอม ดี หรือกลึงเป็นลูกๆทรงกลม ด้านบนกลึงตรงกลางให้นูนเป็นปุ่มเรียกว่า " ปุ่มห้อง " สำหรับตีให้เกิดเสียง ด้าน ข้างกลึงเป็นขอบปุ่มลงเรียกว่า " ฉัตร " เพื่อให้เสียงดังกังวานยาวขึ้น ที่ฉัตรเจาะรู 4 รูสำหรับร้อยหนังเสียด ซึ่งทำด้วยหนังเส้นเล็ก ร้อยผ่านรูที่ฉัตร ไปผูกยังสะพานหนู วงหนึ่ง

มี 16 ลูกลดหลั่นกันตามลำดับ แต่ละลูกจะติดตะกั่วผสมขี้ผึ้งใต้ปุ่มห้อง เพื่อให้ได้เสียง สูงต่ำ

เรียงตามลำดับ 16 เสียง ลูกที่มีเสียงต่ำสุดจะ เรียกว่า " ลูกทวน " และลูกที่มีเสียงสูงสุดจะ เรียกว่า " ลูกยอด "

3.ไม้ตีฆ้อง

กำนทำด้วยไม้ไผ่ เหลาให้กลมเล็ก ยาวพอประมาณ ไม้ที่ตีนิยมไม้ที่มี 5 ข้อขึ้นไปจนถึง 9 ข้อ หัวไม้ ทำด้วยหนังช้าง ตัดเป็นวงกลม ทูบปลายบานเป็นขอบ เล็กน้อย เพื่อให้นุ่มสำหรับตีลงที่ปุมฆ้องได้เสียงที่นุ่ม ไพเราะ ปัจจุบันหนังช้างหายาก จึงใช้ไม้ฆ้องที่หัวพัน ด้วยผ้า เคียนด้วยด้ายสีต่างๆด้วยวิธีการที่ปราณีตสวยงาม เรียกว่า "ไม้นวม" เสียงจะนุ่มนวล แต่ไม่คมคายเท่าหนังช้าง เหมาะสำหรับไว้ฝึกซ้อม

ทำนั้ง

นั่งท่าขัดสมาธิ หรือพับเพียบ อยู่กึ่งกลางในวงฆ้อง ลำตัวตรง

ทำจับ

ด้วยการหมายมือจับไม้ตีข้างละอัน ให้กำนไม้ตีพาดอยู่ในกลางร่องอุ้งมือ พร้อมกับใช้นิ้วกลาง นาง ก้อย จับกำนไม้ตีไว้ และใช้นิ้วหัวแม่มือแตะไว้ที่ด้านข้าง ปลายนิ้วชี้กดที่ด้านล่างของกำนไม้ตี โดยให้ปลายนิ้วชี้ยึดติดกับหัวไม้ตี ในลักษณะที่จะใช้ควบคุมเสียงของฆ้องใหญ่ และค้ำมือลงเมื่อพร้อมที่จะบรรเลง แขนทั้งสองอยู่ข้างลำตัว
งอข้อศอกเป็นมุมฉากพองาม

หลักการตีฆ้องวงใหญ่

- ตีองตี่ให้หน้าไม้ตั้งฉากกับลูกฆ้อง
- ตีตรงกลางปุมให้เต็มป็นไม้ตี
- ใช้ข้อมือและกล้ามเนื้อแขนเป็นหลัก
- ยกไม้ตีสูงพอสมควร (ประมาณ 5-6 นิ้วฟุต)
- ขณะบรรเลงสามารถหมุนไม้ตีไปรอบๆ เพื่อไม้ตีไม่เสีรูปร่างจากหลักการตีดังกล่าว ก่อให้เกิดวิธีและเสียงของฆ้องอันเป็นพื้นฐานดังนี้

หลักการตีฆ้องวงใหญ่

- 1.ตีมือละลูกเป็นคู่แปด คือการตีด้วยมือซ้าย และมือขวาพร้อมกันเป็นคู่แปด และคู่
ล
2. ตีมือละหลายๆลูก คือการตีมือละหลายๆลูก อาจแบ่งมือซ้ายขวาเท่ากันหรือไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ท่วงทำนองเพลงเป็นหลัก โดยปรกติจะตีลงด้วยมือซ้าย หนึ่งครั้ง มือขวาสองครั้ง

ถือเป็นมือเอกลักษณ์ของฆ้องวงใหญ่

อีกแบบหนึ่งจะตีโดยแบ่งมือเท่าๆกัน ในพยางค์ของเสียงที่ต่อเนื่องกัน ทั้งขึ้นและลง

3. ตีสะบัดคือการตีพยางค์มากกว่าเก็บซึ่งขึ้นอยู่ในหัวข้อการตีมือละ

หลายๆลูก แต่วิธีสะบัดของฆ้องวงนั้น โดยมากจะเป็นการสะบัดขึ้นลง 3 พยางค์ 3 เสียง ถ้าขึ้นจะใช้ซ้ายหนึ่ง ขวาสอง ถ้าลงจะใช้ขวาหนึ่ง ซ้ายสอง และมือแรกห้ามเสียงเล็กน้อยดังที่เรียกว่า"ซ้ายปิดขวาเปิด"เป็นต้น

4. ตีกวาด คือการตีที่ลากหัวไม้ผ่านปุมฆ้องทุกลูก จากซ้ายไปขวา หรือจากขวาไปซ้าย ซึ่งโดยปกติ จะลากไม้ฆ้องให้หัวไม้กระทบบริเวณด้านข้างของปุมลูกฆ้อง ถ้าลากตรงกลางปุมจะทำให้สะดุด เสียงไม่เรียบ

5. ตีกรอ คือการตีสองมือสลับกันด้วยพยางค์ถี่ๆและเร็ว ปกติจะเอามือซ้ายลงก่อน และตีสลับให้สองมือมีอัตราและเสียงที่เท่ากัน

6. ตีไขว้ คือการตีที่มือข้างหนึ่งไขว้ข้ามมืออีกข้างหนึ่ง โดยมือทั้งสองมีลักษณะไขว้กัน อาจเอามือซ้าย ไขว้มือขวา หรืออาจเอามือขวาไขว้มือซ้ายก็ได้ โดยปกติจะใช้ตีในเพลงเดี่ยว ซึ่งจัดเป็นความสามารถของผู้ตี

7. ตีหนีบ หนีบ หนอด หน่อง เป็นการตีที่ประคบบมือทั้งสอง คือการตีที่ใช้กล้ามเนื้อกำลัง ตลอดจนน้ำหนักพอดี บางครั้งตีลงแล้วเปิดหัวไม้ทันที บางครั้งปิดหัวไม้เล็กน้อย โดยเฉพาะในเพลงเดี่ยวจะใช้วิธีการแบบนี้มาก

ฆ้องวงเล็ก เป็นเครื่องตีประเภททำทำนองอีกประเภทหนึ่งที่ทำด้วยโลหะ หลอม ตี หรือกลึง ให้เป็นลูกๆทรงกลม เช่นเดียวกับฆ้องวงใหญ่ เพียงแต่มีขนาดเล็กกว่า และมากกว่าฆ้องวงใหญ่ ๒

ลูก เป็น ๑๘ ลูก สร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นคู่กับห้องวงใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่เรียกว่า " วงปี่พาทย์เครื่องคู่ " มีหน้าที่ดีสอดแทรกพยางค์เสียงไปในทางสูง และตีโดยวิธีเก็บให้ สองมือสลับกัน (อันเป็นเอกลักษณ์ของการตีห้องวงเล็ก) ผูกพันไปกับทำนองเพลง หรือทำนองหลัก ช่วยให้เสียงกระหึ่มขึ้น มีส่วนประกอบคล้ายคลึงกับห้องวงใหญ่ดังนี้

1. รั้วห้อง ประกอบด้วยหวายเป็นต้น 4 ต้น ตัดโค้งเป็นวงกลม มีลูกมะหวดติดกับต้นหวาย อันประกอบไปด้วย

- โขนห้อง
- ไม้ถ่างล่าง
- ไม้ตะคู้
- สะพานหนู
- ไม้ถ่างบน
- เม็ดปลายหวาย
- หวายเป็นซี่ก

เม็ดขาห้อง

2. ลูกห้อง ทำด้วยโลหะที่เป็นทองเหลือง มีลักษณะเช่นเดียวกับลูกของวงใหญ่ แต่ขนาดเล็กกว่า คือ

- ลูกห้องทรงกลม
- ปุ่มห้อง
- ฉัตร
- รุ่ยหยั่งหนึ่งเสียด
- ตีตตะแก้ว
- ผูกบนรั้วห้องเรียงลำดับ
- ลูกทวน
- ลูกยอด

3. ไม้ตี ทำด้วยไม้ มีลักษณะเช่นเดียวกับไม้ห้องใหญ่ แต่เล็กกว่า

ฆ้องโหม่ง เป็นเครื่องตีกำกับจังหวะย่อย เวลาตีมีเสียงดัง “โหม่ง โหม่ง โหม่ง” ไทยเรารู้จักเครื่องดนตรีชนิดนี้มาแต่ก่อนเก่า คู่กันมากับกลอง ดังมีภาษาที่เรียกว่า “ฆ้องกลอง” ซึ่งใช้ตีเป็นเครื่องกำหนดเวลามาในระยະหนึ่ง กล่าวคือ ตอนกลางคืนใช้กลองตีดังเป็นเสียง “ ตุ่ม หรือ ทุ้ม “ จึงเรียกส่วนแห่งเวลากลางคืนว่า “ ทุ้ม “ ตอนกลางวันใช้ฆ้องตีว่า “ โหม่ง หรือ โหมง “ จึงเรียกส่วนแห่งเวลากลางวันว่า “ โหมง “ ซึ่งเรียกติดปากกันมาจนถึงทุกวันนี้

ฆ้องโหม่ง ทำด้วยโลหะ เช่น ทองเหลือง หลืองกลึงเป็นรูปทรงกลม ผายกว้าง ตอนกลางนูนเป็นปุ่มสำหรับตี มีขอบปุ่มลงโดยรอบเรียกว่า “ ฉัตร “ ที่ฉัตรเจาะรู 2 รูสำหรับร้อยเชือกผูกถือหรือแขวนตี เวลาตีใช้ไม้หัวพันด้วยผ้า เพื่อเสียงดังไพเราะ ใช้ตีเป็นเครื่องกำกับจังหวะใหญ่ในวงปี่พาทย์เครื่องคู่ หรือวงเครื่องใหญ่ หรือในวงมโหรีและวงเครื่องสายเครื่องคู่ สำหรับในชนบทนิยมให้โหม่งชนิดนี้ ตีร่วมในวงกลองยาวหรือวงม้งคละ เป็นต้น โดยเฉพาะเวลาตีจะใช้เชือกร้อยจับตี หรือ ทำด้วย

ไม้ร้อยเชือกจับตีอีกทีหนึ่ง สำหรับในวงปี่พาทย์หรือวงเครื่องสาย จะทำขาตั้งด้วยไม้หรือเหล็กตัดโค้งหรือสี่เหลี่ยม แขนงโหม่งไว้ตรงกลาง ตีด้วยไม้ที่ถากด้วยด้ายสลับสีสวยงาม ตีดังกังวานไพเราะ

วิธีตีโหม่งในวงปี่พาทย์หรือเครื่องสาย ผู้ที่นั่งขัดสมาธิ ให้โหม่งวางอยู่ตรงหน้า จับไม้ตีตีตรงกลางปุ่มด้วยน้ำหนักพอประมาณ เนื่องจากโหม่งชนิดนี้มีเสียงดังกังวานยาวนาน จึงนิยมตีห่างๆ คือสองฉิ่งสองฉับต่อการตีโหม่งครั้งหนึ่ง แต่ถ้าเป็นวงกลองยาวหรือวงม้งคละ จะนิยมตีลงที่จังหวะหนัก (ฉับ) ตลอดโดยไม่เว้น

ซ็องเหม่ง เป็นเครื่องตีอีกอย่างหนึ่งที่ทำด้วยโลหะ เช่นเดียวกับซ็อง แต่มีขนาดเล็กกว่าและหนา กว่า เวลาตีตีด้วยท่อนไม้ ร่วมผสมอยู่ในวง “ บัวลอย ” หรือวง กลองสี่ปีหนึ่ง “ มาแต่โบราณซ็อง ชนิดนี้มีน้ำหนักมาก เวลาตีจะใช้เชือกผูกกับไม้โยงมาร้อยที่ฉัตร สำหรับถือตี ตีด้วยท่อนไม้ เนื้ออ่อน ตรงกลางปุ่มซ็อง มีเสียงดัง “ เหม่ง เหม่ง “ จึงเรียกซ็องชนิดนี้ไปตามเสียงว่า “ ซ็อง เหม่ง “ และในอดีตจะใช้ซ็องเหม่งนี้ตีร่วมในวงกลองสี่ปีหนึ่ง ประโคมยาม ในพระราชพิธีงานศพ เจ้านาย

ซ็องคู เป็นเครื่องตีอีกอย่างหนึ่งที่ทำด้วยโลหะ มีลักษณะคล้ายคลึงกับซ็องเหม่ง แต่เล็กกว่าและ บางกว่า ร้อยเชือกหรือหนังเลียดแขวนอยู่บนรางที่ทำด้วยไม้ มีลักษณะคล้ายกลอง มี 2 ลูกๆหนึ่ง มีเสียงต่ำ อีกลูกหนึ่งมีเสียงสูง ตีด้วยไม้ใช้ตีอยู่วงปี่พาทย์ชาติรีประกอบการแสดงโนราห์ ของชาว ภาคใต้มาแต่เดิม

ฆ้องชัยเป็นเครื่องตีอีกชนิดหนึ่งที่ทำด้วยโลหะ ซึ่งมี ขนาดใหญ่มาก เวลาตีมีเสียงดังก้อง กระทบเป็นกังวานได้ยินไกล ฆ้องชนิดนี้เรียกตามเสียงที่ดัง " หมุยหรือห่วย " เวลาตีจึงเรียกว่า " ฆ้องหุ่ย " แต่เหตุที่เรียกว่า " ฆ้องชัย " ก็เพราะว่านำฆ้องชนิดนี้ไปใช้ตีในงาน มงคล เช่น ตอน พระสวดพระพุทธรูปยืนจบหนึ่ง ก็จะมีฆ้องตั้งขึ้น 3 ที่ หรือในการให้ร้องเอาฤกษ์ชัย ก็จะมี ฆ้องรับทำยในการให้เช่นในพิธีทำขวัญนาค

ฆ้องประเภทนี้นิยมเขียนหลายทองที่ตัวฆ้อง ซึ่งมีบริเวณกว้าง และยังคงอักขระเป็น คาถาอาคม เพื่อ ความขลัง และศักดิ์สิทธิ์ในพิธี ปัจจุบันจะพบฆ้องชัยนี้ ใช้ตีร่วมกับแตร สังข์ ในงานพระราชพิธีที่สำคัญ โดยมีหน้าที่ตีนำเป็นอันดับแรก จากนั้น สังข์ แตร และวงปี่พาทย์จะ บรรเลงตาม เช่น ในพระราชพิธีทอดผ้าพระกฐิน และเนื่องจากฆ้องชัยนี้มีขนาดใหญ่มาก เวลา ตีสำหรับชาวบ้าน จะแขวนกับซื่อคาของบ้าน แต่สำหรับ ในวงพระราชพิธี จะทำขายห้อยเป็นไม้ กลมยาว ๓ อัน ตอนบนร้อยผูกเชือก สำหรับแขวนตัวฆ้อง เวลาตีจะใช้ไม้ซึ่งพันผ้า หวีใหญ่ ขนาดพอกับปุ่มตีมีเสียงดังกังวาน

ฆ้องหุ่ย เป็นฆ้องที่ทำด้วยโลหะ เช่นเดียวกับฆ้องชัย แต่มีได้นำไปใช้ตีในงานมงคล จึงเรียกตามเสียงของฆ้องชนิดนี้ว่า " ฆ้องหุ่ย " ฆ้องชนิดนี้ปรากฏว่านำไปตีในผสมกับวง " ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ " ที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงปรับปรุงขึ้นในรัชกาลที่ 5 โดยให้มีฆ้องหุ่ย 7 ใบ เทียบ 7 เสียง เรียงลำดับได้ขนาดลดหลั่น แขนงตีบนขาใหม่ ซึ่งทำด้วยไม้มีขนาดเรียงลำดับตามลูกฆ้อง และเชื่อมต่อกันเป็นวงกลม ฆ้องชนิดนี้จะตีเป็นทำนองเพลง โดยตีลงตรงเสียงสำคัญที่ลงตามจังหวะใหญ่ รายละเอียดดังนี้

- ลูกฆ้อง ทำด้วยโลหะทองเหลือง หลอม ตีเป็นทรงกลม เช่นเดียวกับฆ้องชัย ตรงกลางตีเป็นปุมใหญ่ กลางผายออกเป็นบริเวณกว้าง ขอบปุมเรียกว่า " ฉัตร " ที่ฉัตรเจาะรูตอนบน 2 รู สำหรับร้อยเชือกแขวนบนแผง เพื่อให้สวองามนิยมเขียนลวดปิดทองที่ด้านหน้า และ ด้านหลัง
- แผงฆ้อง ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ลักษณะเป็นแผง กลางโปร่ง ด้านล่างเป็นขาตั้งกับพื้น มีขนาดลดหลั่นตามลูกฆ้อง มีตะขอยึดสวมติดต่อกันเป็นวงกลมทั้ง 7 แผง แต่ละแผงมีขนาดลดหลั่น
- ไม้ตี ที่หัวพันผ้า ถักด้วยด้ายสีสวองาม ใหญ่พอ เหมาะกับปุม มี 2 อันหนึ่งใหญ่ ตีลูกขนาดใหญ่ อันหนึ่งเล็กตีลูกขนาดเล็ก

วิธีตีฆ้องหุ่ย

ผู้ตีนั่งขัดสมาธิ หรือพับเพียบ โดยนั่งอยู่ในแผง ซึ่งตั้งเป็นวงกลม มือขวาจับไม้ฆ้องอันเล็ก ตีทางกลุ่มเสียงเล็ก และมือซ้ายจับไม้อันใหญ่ ตีทางกลุ่มเสียงต่ำ ซึ่งมีขนาดใหญ่ โดยตีห่างๆ เป็นทำนองเพลง คือตีตกลเสียงที่ลงตามจังหวะใหญ่ของทำนองเพลง เพื่อช่วยให้วงมีเสียงกระหึ่มขึ้น

ฉิ่ง เป็นเครื่องตีประเภทกำกับจังหวะ ทำด้วยโลหะ หล่อหนา เว้ากลาง ปากผายกลม รูปคล้ายถ้วยชามไม่มีก้น สำหรับหนึ่งมี ๒ ฝา เรียกตามลักษณะ นามว่า "คู่" ตรงกลางที่เว้าเจาะรูสำหรับร้อยเชือก เพื่อสะดวกในการถือตี เวลาตีใช้มือขวาจับฉิ่งข้างหนึ่งให้คว่ำลง ยกขึ้นตีให้กระทบกับมืออีกข้างหนึ่ง ซึ่งจับ ฉิ่งหงายขึ้นรับ มีเสียงดัง 2 เสียง คือ เสียงฉิ่ง และเสียงฉับ ใช้ตีเป็นเครื่องกำกับหนัก-เบาที่สำคัญ ในวงปี่พาทย์ทุกกวง และยังเป็นเครื่องตีบอกอัตราของเพลงขณะบรรเลงที่สำคัญที่สุด เป็นเครื่องควบคุมความช้า-เร็วของวงทำทำนองเพลงทุกคน ดังมีคำกล่าวที่ว่า " ฉิ่ง เป็นหลักของเนื้อทำนองเพลง ฉิ่งเป็นหลักของเครื่องกำกับจังหวะ " ซึ่งเปรียบเสมือนคอนดาคเตอร์ของคนตรีฝรั่ง

วิธีตีฉิ่ง

ผู้ที่นั่งขัดสมาธิ หรือพับเพียบ ลำตัวตรง ใช้นิ้วหัวแม่มือขวากับนิ้วชี้จับเชือกผูกฉิ่ง ในลักษณะเหมือนคีบ แล้วคว่ำมือลง ในขณะที่เดียวกันให้นิ้วนาง กลาง ก้อย กรีดออกคุมฝ่าฉิ่ง ส่วนมือซ้ายจับเช่นเดียวกับมือขวา แต่หงายฝ่าฉิ่งขึ้นรับฝาบน มีวิธีตีที่ทำให้เกิดเสียงอยู่ 2 แบบ คือ

1. เสียงฉิ่ง ใช้มือขวาจับฉิ่งยกขึ้น แล้วตีลงที่ ฝาล่าง ให้อยู่บริเวณกึ่งกลางฝ่า เมื่อตีแล้วเปิดมือ โดยการกรีดนิ้วนาง กลาง ก้อยออก เพื่อให้เสียงดังกังวานเป็นเสียง " ฉิ่ง " ควบคุมจังหวะเบา

2. เสียงฉับ ใช้มือขวาจับฝ่าฉิ่งบน ตีลงที่ฝ่าฉิ่งล่างให้เต็มฝ่า ประคบเท่ากันพอดี เมื่อตีแล้วห้ามเสียงมิให้กังวานโดยกดมือทั้งสองแนบสนิท พร้อมกันนั้นใช้นิ้วนาง กลาง ก้อยของมือขวาแนบสนิทไว้กับฝ่าฉิ่งอีกทีหนึ่งจะดังเป็นเสียง

" ฉับ " ควบคุมจังหวะหนัก ทั้งฉิ่งและฉับจะตีสลับกันไปตามอัตราที่กำหนดของท่วงทำนองเพลง

ที่เป็นพื้นฐานคือ

--อัตราสามชั้น

--อัตราสองชั้น

--อัตราชั้นเดียว

มีบางเพลงที่จำเป็นต้องตีไปตามเพลงที่มีจังหวะพิเศษเช่น

--จังหวะเพลงโองต่างๆ

--จังหวะเพลงซ้ำปี

--จังหวะเพลงชาติตรีต่างๆ

--จังหวะเพลงยานี

--จังหวะเพลงเย้ยๆ เป็นต้น

ฉาบ เป็นเครื่องตีที่ทำด้วยโลหะ เช่น ทองเหลือง มีรูปร่างคล้ายฉิ่ง แต่หล่อบางกว่า ปลายผายออก ตรงกลางทำนูนเป็นปุ่มขนาดวางลงกลางอุ้งมือได้พอดี ขอบนอกแบรบบออกไปโดยรอบเจาะรูตรงกลางปุ่มเพื่อ ร้อยเชือกสำหรับจับถือตี โดยให้ติดกันทั้งสองข้าง บางอันแยกออกจากกัน โดยเชือกที่จับถือทำเป็นห่วงสวยงามนิยมใช้ในการเล่นเช่นกลองยาวหรือเซ็ง เป็นต้น

ในวงการดนตรีไทยมีฉาบอยู่ 2 ชนิดๆหนึ่งมีขนาดใหญ่เรียกว่า " ฉาบใหญ่ " ตีกำกับจังหวะหนัก ส่วนอีกชนิดหนึ่งเล็กเรียกว่า " ฉาบเล็ก " ตีสอดสลับกับฉิ่งและฉาบใหญ่ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า " ฉาบขัด " ทั้ง สองชนิดนี้มีวิธีและการตีที่แตกต่างกันคือ

ฉาบใหญ่ ใช้มือขวาจับเชือกในลักษณะคืบ แล้วคว่ำมือลง ตีลงที่ฉาบอีกข้างหนึ่ง ซึ่งจับด้วยมือซ้ายหงายรองรับเวลาตีลงแล้วเปิดมือเล็กน้อยให้เสียงกังวานเล็กน้อย

ฉาบเล็ก ใช้มือขวาจับฉาบข้างหนึ่งในลักษณะคืบ แล้วคว่ำมือลง ให้นิ้ววาง กลาง

ก้อย คอยเปิด ปิด ห้ามเสียง ส่วนมือซ้ายจับฉาบอีกข้างหนึ่ง หงายขึ้นรับฉาบ ผาบน เวลาตี เสียงจะดังเป็นเสียง " แซ่ " อีกอย่างหนึ่งเอาบริเวณตอนปลายฉาบตีกระทบกับ โดยใช้นิ้วแนบชิด ติดกับขอบฝา เป็นการห้ามเสียง ซึ่งจะใช้ตีสอกลับกับเสียงแซ่ บางครั้งมีเสียงดังเป็น แซ่ และวับลับกัน

ทั้งฉาบใหญ่และฉาบเล็ก มีหน้าที่เป็นเครื่องกำกับจังหวะ ช่วยให้การบรรเลงมีรสชาติขึ้น ผู้ตีต้องมีความรู้ความสามารถดี เป็นอย่างดี รู้จักการตีประคบบมือให้เสียงที่ดังออกมาเป็นเสียงที่ไพเราะ พอดี ทั้งนี้เพราะเครื่องดนตรีทั้งสองชิ้นนี้ สามารถตีให้ไพเราะ หรือหนวดหูได้ โดยเฉพาะต้องตีให้เสียงทั้งสองดังกลมกลืนกัน สำหรับการตีฉาบใหญ่และฉาบเล็ก ในวงดนตรีพื้นจะตีโดยไม่ต้องประคบบมือ เพราะดนตรีพื้นเมือง ต้องการจังหวะที่ดังและแน่น มิฉะนั้นจะทำให้ดนตรีนั้นขาดรสชาติไม่ครึกครื้นเท่าที่ควร

ระนาดเอกเหล็ก เป็นเครื่องตีประเภททำทำนอง ลูกเหล็ก ทำด้วยโลหะเป็นแท่ง วางเรียงอยู่บนรางที่ทำด้วยไม้ เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ผสมเป็นวงเรียกว่า " วงเครื่องใหญ่ " โดยให้มีลูกและเสียงเท่ากับระนาดเอก และมีวิธีตีเช่นเดียวกับระนาดเอก แต่ไม่เป็นผู้นำวง ช่วยให่วงมีเสียงดังกระหึ่มขึ้นมีส่วนประกอบดังนี้

- รางระนาดเหล็ก ทำด้วยไม้ เช่นไม้สัก ไม้ประดู่ หรือ ไม้มะริด มีลักษณะคล้ายตู้พระธรรมปฏิภน แต่ยาวกว่า มีขารองรับตัวรางข้างละ 2 ขา ด้านบนทำเป็นแผงเพื่อรองรับลูกเหล็กเรียกว่า " ซาน " ภายในโป่ง ที่ซานตรงกลางจะมีไม้มาติดเป็นทางยาวทั้งสองข้าง เพื่อรองรับลูกเหล็ก ด้านข้างมีไม้ทำเป็น " โขน " และกลึงเป็นลักษณะเม็ดประกบคู่อยู่กับโขนด้านละ 2 เม็ด
- โขนเหล็ก และเม็ดมีการสร้างได้หลายแบบ รอบนอกของรางจะใช้ไม้แผ่นหนาสี่เหลี่ยมประกอบค้ำหนุน เดินโดยรอบทั้งล่างและบน ด้านล่างจะใช้ ไม้แผ่นปิดใต้รางยาว

ตลอด เพื่อให้เสียงก้อง ที่หัวด้านซ้ายและด้านขวาของไม้ปัดไม้ราง จะกลิ้งกลมเป็นขารองรับตัวรางด้านละ 2 ขา (บางรางขาทำเป็นล้อเหล็ก สำหรับเลื่อนไปมาได้สะดวก) ตัวรางเมื่อตั้งขึ้นจะเป็นที่รองรับพื้นเหล็ก ซึ่งเรียงขนาดลดหลั่นกัน 21 ลูก ตัวรางจึงต้องสร้างขึ้นอย่างแข็งแรง

รางเหล็กบางราง ได้ประดิษฐ์ขึ้นอย่างสวยงามโดยประกอบขา ประดับमुख หรือแกะสลักลวดลาย ลง รักปิดทอง บางรางที่โชน และเม็ดทำด้วยงา

- พื้นเหล็ก ทำด้วยโลหะเป็นแท่ง ตัดแต่งเป็นลูกๆ มีขนาดลดหลั่นตามลำดับเสียงสูงปรับแต่งเสียงโดยการปาดหัวท้ายได้ห้องลูกเหล็ก ส่วนเสียงต่ำปาดตรงกลางให้เว้าเช่นเดียวกับลูกขนาดเอกไม้ เดิมทำเป็นลูกๆ แล้วนำไปวางเรียงไว้บนราง เวลาตีลูกเหล็กแต่ละลูกจะกระทบกันบ่อย ปัจจุบันจึงมีผู้สร้างพื้นขึ้นใหม่ โดยทำเป็นแผงๆ ละประมาณ 3 แผง เจาะรูที่ลูกเหล็กเพื่อยึดให้ลูกเหล็กอยู่ในตำแหน่ง เวลาตีจะไม่กระทบกัน และยังง่ายต่อการเรียงและการเก็บ

ไม้ตีเหล็ก ก้านทำด้วยไม้ไผ่ 2 อัน เหลากกลมยาว เช่นเดียวกับไม้ระนาดเอก แต่ที่หัวทำด้วยหนังข้างเป็นแผ่น ตัดกลม เช่นเดียวกับไม้ฆ้องใหญ่ แต่เล็กกว่า ปัจจุบันหนังข้างหายาก จึงใช้ไม้นวมของระนาดเอกมาตีแทน

วิธีตีระนาดเอกเหล็ก

ผู้ตีนั่งในท่าขัดสมาธิ ลำตัวตรง กึ่งกลางรางเหล็ก จับไม้ด้วยมือทั้งสองแบบปากกา มีวิธีตีที่คล้ายคลึงกับระนาดเอกคือ

- ตีเป็นคู่แปด
- ตีเป็นเก็บ
- ตีเก็บเป็นทางระนาด
- ตีกรอ
- ตีกวาด
- ตีสะบัด 3 พยางค์
- ตีรัว

ระนาดทุ้มเหล็ก เป็นเครื่องดนตรีที่ทำด้วยโลหะ ซึ่งสร้างขึ้นมาเป็นคู่กับระนาดเอกเหล็ก เป็นเครื่องตีที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระอนุชาธิราชในรัชกาลที่ 4 ได้ทรงพระดำริให้สร้างเพิ่มเติมอีกแบบหนึ่ง โดย " ถ้ายทอดมาจากหีบเพลงฝรั่ง อย่างเป็นเครื่องเขี่ยหวีเหล็ก ให้มาเป็นคู่กับระนาดเอกเหล็กวงปีพาทย์เครื่องใหญ่ มีรูปลักษณะเช่นเดียวกับระนาดเอกเหล็กทุกประการ ผิดกันแต่ที่สัดส่วนของราง และลูกเหล็ก อ้วนใหญ่กว่า มีลูกเหล็กเพียง 17 ลูก 17 เสียง เวลาตี จะตีห่างๆ เลือกตีที่เสียงตกที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะเหล็กมีเสียงดังกังวานยาว เมื่อตีห่างๆ จะช่วยให้เสียงตกมีเสียงดังกะหึ่มขึ้น ผู้ตีต้องนึกถึงเหตุนี้เป็นหลัก

แหล่งที่มา <http://www.siammelody.com/thaimusic/ded.htm>